

ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 : ศึกษากรณีลักษณะต้องห้ามเป็น
ผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด¹

Legal Problems from Disqualifications from the Right to Stand for
Election as a Member of the House of Representatives According
to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560:

A Case Study of Disqualifying Candidates
with Final Court Judgments

ปานิสรา พาคำ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Panisa Pakhum

Faculty of Law, Thammasat University

E-mail: panisa.pak@dome.tu.ac.th

Received: April 26, 2025; Revised: July 9, 2025; Accepted: July 17, 2025

บทคัดย่อ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในฐานะตัวแทนประชาชนย่อมต้อง
ได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในเบื้องต้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ดำรง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยลักษณะ
ต้องห้ามของการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 : ศึกษากรณีลักษณะต้องห้ามเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด” หลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิรมัย พิศแข มั่น
จิตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีความประพฤติและคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีมลทิน และไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้น ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาศาลอันถึงที่สุดต้องด้วยลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามนัยของมาตรา 98 (10) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตและปราศจากเหตุฉ้อโกงในการปฏิบัติหน้าที่ได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิของบุคคล โดยถึงแม้ว่าในแง่ความเหมาะสมและความจำเป็นในการกำหนดลักษณะต้องห้ามขึ้นเพื่อเป็นการคัดเลือกรับเลือกบุคคลผู้ซึ่งสมควรที่จะเข้ามาปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อประโยชน์มหาชน โดยการเลือกมาตราบการที่มีผลเป็นการลดทอนสิทธิของปัจเจกชนบางประการเพื่อความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ แต่ในด้านเนื้อหาการกำหนดฐานความผิดอันจะทำให้ผู้นั้นเสียสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้ในบทบัญญัติดังกล่าวนั้นยังขาดความชัดเจนและความได้สัดส่วนระหว่างการกำหนดเนื้อหาที่มีลักษณะกว้างกับบทลงโทษด้วยการถูกตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอย่างไม่มีกำหนด รวมถึงประเด็นสังเกตในกรณีการได้รับการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดโดยการล้างมลทินซึ่งถือเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาของศาลตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าว จึงทำให้บทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นมีผลเป็นการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านการใช้สิทธิทางการเมืองของบุคคลมากเกินไป เหตุ เมื่อเทียบกับบทบัญญัติอื่นในลักษณะต้องห้ามอย่างเดียวกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนของบุคคลและเพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้ซึ่งจะใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งสาธารณะ จึงเห็นสมควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องขอบเขตของลักษณะต้องห้ามเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดสำหรับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานถือปฏิบัติตามและแบบอย่างการเป็นผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ข้อกำหนดในบทบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันอย่างมากที่สุด

คำสำคัญ: สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเคยต้องคำพิพากษาศาลอันถึงที่สุด, ลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Abstract

Members of the House of Representatives, as bearers of legislative authority representing constituents, must undergo initial vetting to ensure that they possess the requisite qualifications and are not subject to disqualification. This safeguard ensures that office holders maintain publicly acceptable conduct and characteristics, perform duties honestly in the public interest, free from misconduct, while upholding the dignity of the House of Representatives. Accordingly, anyone convicted by a final court judgment of offenses within the scope of disqualifications stipulated in Section 98 (10) of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) is deemed unfit to be entrusted with such a position, due to lack of assurance regarding integrity and unimpeachable conduct. However, such provisions by their nature restrict individual rights. It may be appropriate and necessary to use disqualification to select candidates suitable for assuming responsibilities in the public good by measures that partly curtail individual rights for the sake of political appropriateness. Yet the substantive criteria stipulated in the aforementioned provision remain vague and disproportionate. There is an imbalance between the broadly framed definition of disqualifying offenses and imposing an indefinite prohibition on the right to stand for election.

There are also concerns about candidates who have undergone legal rehabilitation or been pardoned. Despite such redress, under the present wording of the provision they are still considered as convicted by final judgment and falling within the scope of disqualification. As such, the provision in question results in excessive limitation on the fundamental political right to stand for election as a Member of the House of Representatives, especially when compared to other disqualification provisions of a similar nature. Therefore, to uphold human rights principles and ensure that enforcement of constitutional intent on disqualifications for candidates to public office is effective and equitable, legal provisions governing the scope of disqualification based on final court judgments should be amended and refined. Such revisions should

set a clear, consistent legal standard promoting ethical, effective leadership, and ensure that relevant provisions cohere with Thailand's current socio-economic context.

Keyword: The Election as a Member of the House of Representatives, Final Court Judgement, Disqualifications, Constitution of the Kingdom of Thailand

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดเนื้อหาแตกต่างกันเป็นหลายลักษณะเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือบุคคลที่เคยกระทำความผิดอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาใช้สิทธิรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันจะเป็นหนทางให้ใช้อำนาจกระทำการทุจริตได้โดยง่าย โดยบทความนี้จะศึกษาเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณี “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ตามมาตรา 98 (10)² ซึ่งการกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลซึ่งเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายว่า ถึงแม้การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติลักษณะต้องห้ามในกรณีเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ได้บุคคลซึ่งมีความเหมาะสมที่จะปฏิบัติภารกิจหน้าที่สำคัญต่อประโยชน์สาธารณะก็ตาม แต่ยังมีข้อบกพร่องในด้านเนื้อหาที่ขาดความชัดเจนของถ้อยคำในตัวบทบัญญัติดังกล่าวมีซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความชอบธรรมระหว่างผู้เคยต้องคำพิพากษาศาล

² มาตรา 98 บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(10) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าย หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน”

ต่างประเทศกับผู้เคยต้องคำพิพากษาศาลในประเทศไทยตามมา อีกทั้ง ด้วยการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวที่มีผลเป็นการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการใช้สิทธิทางการเมืองของบุคคลตลอดไปแทนการจำกัดสิทธิของบุคคลด้วยการกำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการกลับมาใช้สิทธิดังกล่าวอีกครั้ง ขัดแย้งกับบทบัญญัติต้องห้ามในลักษณะอย่างเดียวกันที่ถูกระบุไว้ในอนุมาตราอื่น และด้วยเหตุของการ “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ทำให้มีประเด็นข้อสังเกตในกรณีของการได้รับการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดโดยการล้างมลทินซึ่งถูกวางหลักให้การล้างมลทินมีผลเพียงเป็นการลบล้างโทษที่ได้รับแต่พฤติกรรมหรือการกระทำความผิดซึ่งศาลพิพากษาว่าการกระทำผิดยังคงอยู่ จึงถือเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าวด้วย โดยหากการล้างมลทินมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดซึ่งได้รับโทษและพ้นโทษมาแล้วสามารถกลับคืนสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก ฉะนั้น การกำหนดให้การเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดมีผลรวมไปถึงการถูกตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของบุคคลซึ่งเคยได้รับโทษและพ้นจากการลงโทษนั้นมาแล้วอย่างตลอดไปเช่นเดียวกัน กรณีถือเป็นบทบัญญัติที่ตัดสิทธิทางการเมืองขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนเกินกว่าเหตุและไม่สอดคล้องกับหลักแห่งความได้สัดส่วนหรือไม่ ดังนั้น จึงสมควรให้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในเรื่องลักษณะต้องห้ามเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของบุคคลและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้การกำหนดลักษณะต้องห้ามในบทบัญญัติดังกล่าวได้มาซึ่งบุคคลผู้มีความสามารถและความเหมาะสมต่อการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อประชาชนอย่างมากที่สุด

2. หลักการพื้นฐานกับลักษณะต้องห้ามมิให้เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด

ทฤษฎีสัญญาประชาคมมีแนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เพื่อยุติสถานการณ์ความไม่มั่นคงแน่นอนในชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพที่มีอยู่ในสภาวะตามธรรมชาติ มนุษย์จึงเข้าทำสัญญาการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและจัดตั้งรัฐบาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการปกครอง รักษาความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยอันเป็นสัญญาประชาคม (Social contract) เพื่อธำรงไว้ ซึ่งเสรีภาพ หรือเป็นการธำรงไว้ซึ่งคุณงามความดีร่วมกัน (The Common Good) รัฐจึงมีหน้าที่รักษาความสงบและอำนวยความยุติธรรมและมีอำนาจจำกัดไม่อาจใช้อำนาจล่วงล้ำเข้าไปทำลายสิทธิและเสรีภาพของ

ประชาชนได้ อีกทั้งจะต้องเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ทัศนะที่ว่ารัฐมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับมอบหมายจากประชาชนโดยประชาชนอยู่ในฐานะผู้ก่อตั้งและผู้รับประโยชน์ในขณะเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นทำหน้าที่ในฐานะเพียงผู้กระทำการแทนประชาชนเท่านั้น³

ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นบุคคลสาธารณะ ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนในการตรากฎหมายและเป็นบุคคลที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการใช้อำนาจทางการเมือง (Political Power) มิใช่มีเพียงแต่หน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด หากแต่จะต้องมีความยึดโยงกับความต้องการของประชาชนด้วย เนื่องจากการเสนอร่างกฎหมายนั้นล้วนมาจากรากฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นของประชาชนอย่างแท้จริงหรือกล่าวอีกนัยคือผู้ที่พูดและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในฐานะตัวแทนประชาชนซึ่งมีการกิจกรรมทำการใดๆ เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชนเหล่านั้น จึงต้องมีความรับผิดชอบและมาตรฐานแห่งความประพฤติที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป กรณีจึงต้องมีแนวคิดเรื่องข้อห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลเนื่องจากสภาพของผู้นำดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีความสัมพันธ์ทางการเมืองสูง ดังนั้น การประพฤติดนของผู้นำดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่าในด้านบวกหรือด้านลบย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมากกว่าบุคคลธรรมดา

2.1 เจตนารมณ์ของบทบัญญัติต้องห้าม “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด”

ข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามให้บุคคลซึ่งเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น เดิมมีการบัญญัติเรื่องลักษณะต้องห้ามเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงและแก้ไขเกี่ยวกับบัญญัติลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างตลอดมาเพื่อให้มีความเหมาะสมและเป็นไปตามสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น อีกทั้งเพื่อเป็นการป้องกัน และคุ้มครองมาตรฐานของการเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

³ คริสฐา ดาราศร, “ปัญหาการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศึกษาเฉพาะกรณีการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนสาธารณะ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), 15.

เจตนารมณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในมาตรา 98 เป็นบทบัญญัติที่มุ่งหมายจะกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งการกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลเพื่อไม่ให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญเพราะว่าบุคคลซึ่งจะต้องดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นคือบุคคลผู้ซึ่งสามารถใช้อำนาจอธิปไตยในฐานที่ตนเป็นผู้แทนประชาชน กรณีจึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติในเบื้องต้นเพื่อเป็นการรับประกันว่าบุคคลเหล่านั้นจะปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับต่อความเชื่อถือของสาธารณชน โดยเป็นบทบัญญัติที่กำหนดคุณลักษณะเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่ขาดคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองอันจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือบุคคลผู้ซึ่งเคยกระทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะในการเข้ารับตำแหน่ง ทั้งนี้ หลักการสำคัญที่จะต้องยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้นหรือไม่เป็นเกณฑ์สำคัญโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษหรือไม่อย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่

2.2 การจำกัดสิทธิทางการเมืองของบุคคลจากการเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด

นักกฎหมาย Human Rights แบบ Radicalism มองว่าการตระหนักถึงระบบคุณค่าในความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันหรือ “สิทธิมนุษยชน” ถือเป็นภาระหน้าที่ของทุกประเทศในการดูแลไม่ให้เกิดละเมิดสิทธิเกิดขึ้น ซึ่งหากเกิดขึ้นแก่บุคคลใดไม่ว่าในประเทศใดให้ถือเป็นภาระหน้าที่ของทุกประเทศในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยถือว่าทุกคนมีฐานะเป็นพลเมืองโลก โดยหากยังไม่มีการบัญญัติตราสารหรือข้อตกลงระหว่างประเทศไว้เป็นกฎหมายภายในหรือตราบใดที่ไม่มีกฎหมายภายในบัญญัติขึ้น (Enacted law) รองรับสิทธิมนุษยชนไว้แล้ว สิทธิมนุษยชนก็มีเพียงเท่าที่สมควรจะมีเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีการออกกฎหมายภายในเพื่อรับรองสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights 1948 : UDHR โดยให้คำนึงถึงความอิสระเสรี ความเสมอภาคเท่าเทียม ความเป็นมนุษย์ การไม่เลือกปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์มากขึ้น⁴ กล่าวคือ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่ง

⁴ วิษุทธิ์ จีระแพทย์, “สิทธิมนุษยชน vs สิทธิพลเมือง,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ (2546):

134-135, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2568, <https://elibrary.constitutionalcourt.or.th/multim/jindex/5-13/Image/5-13-134.pdf>.

ความสำเร็จสำหรับประชาชนเพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคน ทุกส่วนของสังคม และระหว่างประเทศทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น

สิทธิทางการเมืองคือการถือเป็นสิทธิของพลเมืองประการหนึ่งในอันที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐ ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยสิทธิในการเลือกหรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง เช่น การลงสมัครรับเลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อบุคคลมีสิทธิย่อมก่อเกิดหน้าที่ที่จะต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำเช่นกัน หากเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำแล้วไม่พึงกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ย่อมสามารถทำให้เกิดการเสียสิทธิได้ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น หากบุคคลเพิกเฉยต่อการไปทำหน้าที่ในการใช้สิทธิดังกล่าวย่อมต้องสูญเสียสิทธิบางประการในทางการเมืองได้ เนื่องจากการเมืองเป็นกิจกรรมและกระบวนการโดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกันหรือเป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมความสัมพันธ์หรือสถาบันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้สิทธิพล การใช้อำนาจและอำนาจหน้าที่ภายในระบบการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเมืองเป็นเรื่องของการก่อสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในระบบการเมืองหรือภายในรัฐ ตลอดจนถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมภายในรัฐ นอกจากนี้บุคคลซึ่งมีสิทธิในชีวิตและร่างกายในลักษณะผลประโยชน์ส่วนตนแล้ว เรื่องของผลประโยชน์ในลักษณะทางมหาชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่รัฐหรือประเทศนั้นจะต้องมีเพื่อรับรองความสันติภายในรัฐหรือประเทศนั้น พลเมืองหรือประชาชนในรัฐนั้นจึงสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือกระบวนการ “สิทธิทางการเมือง” ซึ่งหมายถึง สิทธิที่ประกันให้บุคคลสามารถมีส่วนร่วมในชีวิตทางพลเมืองและชีวิตทางการเมืองของสังคมและรัฐ⁵ เช่น สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อทำหน้าที่ต่อประโยชน์ส่วนรวมในฐานะผู้แทนประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักการด้านการรับรองสิทธิและเสรีภาพเพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลไม่ให้ถูกแทรกแซงจากผู้อื่นอันเป็นประโยชน์ส่วนตนก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างไร้ข้อจำกัด กรณีจึงต้องมีการจำกัดสิทธิ

⁵ เรื่องเดียวกัน.

บางประการของบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วย โดยหลักการสำคัญของการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพบุคคลนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักแห่งความจำเป็น ซึ่งรัฐธรรมนูญได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย⁶

John Locke นักปรัชญาชาวอังกฤษ มองว่า มนุษย์มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ไม่มีข้อจำกัด รู้จักเคารพความเสมอภาคและเสรีภาพซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นมนุษย์แต่ละคนมีอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยกำลังของตนเอง ด้วยเหตุนี้ สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติจึงขาดความแน่นอนและไม่มั่นคงเป็นหลักประกัน ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาข้อพิพาทและเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุข มนุษย์จึงตกลงสัญญาเข้าอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” ซึ่งทำหน้าที่ให้ความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยแต่ละคนตกลงโอนอำนาจบางส่วนของตนให้แก่รัฐ แต่ทุกคนยังคงสงวนสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยผลของสัญญาประชาคมตามแนวความคิดนี้เองทำให้รัฐมีอำนาจจำกัดสิทธิเฉพาะเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม⁷

กล่าวได้ว่า หากการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นสิทธิทางการเมืองของบุคคลอย่างหนึ่งแล้ว ดังนั้นการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติลักษณะต้องห้ามโดยใช้คำว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ขึ้นเพื่อจำกัดเงื่อนไขของการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยนำหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษามาเป็นเงื่อนไขประกอบ เพราะบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะตัวแทนประชาชนต้องได้รับการคุ้มครองคุณสมบัติเบื้องต้นและลักษณะต้องห้าม เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็น

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26.

⁷ สมยศ เชื้อไทย, *ทฤษฎีกฎหมายนิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), 101.

บุคคลที่มีความประพฤติและคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับและเป็นที่เชื่อถือของสาธารณชนตามหลักการคุ้มครองความเชื่อถือและความไว้วางใจโดยสุจริตของประชาชนที่มีต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกจากประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนประชาชนแล้ว ย่อมนำมาซึ่งเกียรติยศ คุณค่า ความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่และหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและบุคคลผู้ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองของตน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังมีความรับผิดชอบต่อประชาชนทุกคน

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือความไว้วางใจของสาธารณะ (Public office is a public trust) ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจำต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วยความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และมีความรับผิดชอบซึ่งสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะตลอดจนการดำรงตนให้เป็นที่น่าไว้วางใจของประชาชนอย่างเสมอ ซึ่งถือเป็นหัวใจในการดำเนินการกิจขององค์กรเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องคำนึงถึงเสมอในการดำเนินการกิจของรัฐ นอกจากนี้ จะต้องยึดมั่นกระทำการทั้งหลายทั้งปวงให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง ด้วยเหตุดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องดำรงอยู่ในมาตรฐานทางจริยธรรมซึ่งมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป⁸ ซึ่งมีประเด็นที่ควรจะต้องพิจารณาถัดไปว่า เมื่อมีการจำกัดสิทธิทางการเมืองของบุคคลไว้ในบทบัญญัติลักษณะต้องห้ามของรัฐธรรมนุญ ความจำเป็นของบทบัญญัตินั้นสอดคล้องกับหลักความเหมาะสมหรือหลักแห่งความได้สัดส่วนมากน้อยเพียงใด

2.3 หลักแห่งความได้สัดส่วนกับบทบัญญัติลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด

หลักแห่งความได้สัดส่วนหรือหลักความพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักการสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับหลักนิติรัฐอันมาจากประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) การสร้างความชอบธรรมโดยอาศัยเหตุผล (Justification) และการสร้างดุลยภาพระหว่างสองอย่าง (Balancing) เป็นหลักการขั้นพื้นฐาน

⁸ ธนิตา สุขช่วย, “หลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ตามรัฐธรรมนุญ : ศึกษากรณีข้อห้ามสมาชิกรัฐสภาเข้าเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ต้องห้าม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 36.

ระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้ที่ถูกอยู่ภายใต้อำนาจ โดยหลักการพื้นฐานดังกล่าวบังคับให้ผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจของตนอย่างพอประมาณ (Moderation)⁹ โดยเพื่อประสิทธิภาพในการประกันสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนและทำให้ภารกิจของรัฐสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้อย่างมีเหตุผล หลักแห่งความได้สัดส่วนจึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 อย่าง ดังนี้

(1) หลักแห่งความเหมาะสม

การที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลและก็สามารถจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลได้ กรณีจึงจำต้องเลือกมาตรการที่สามารถดำเนินการให้เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้เท่านั้น หากมาตรการใดไม่สามารถทำให้จุดประสงค์ที่เลือกไว้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมาได้หรือทำให้สถานการณ์แย่ลงกว่าเดิม ย่อมเป็นการขัดต่อหลักแห่งความเหมาะสม เนื่องจากหลักการดังกล่าวเน้นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเป็นสำคัญ ดังนั้น หลักแห่งความเหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่เดียวกันกับสามัญสำนึก (Common sense) มาตรการหรือทางเลือกที่ไม่อาจก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการจะให้เกิดได้อย่างแน่แท้หรือก่อให้เกิดผลตรงกันข้ามตามที่มุ่งประสงค์ ถือว่ากฎหมายนั้นไม่เป็นไปตามหลักแห่งความเหมาะสม

(2) หลักแห่งความจำเป็น

มาตรการหลายอย่างซึ่งล้วนแต่สามารถทำให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมาย รัฐต้องมีความคิดอันเป็นรากฐานของหลักแห่งความจำเป็นว่า “ในระหว่างสิ่งทีเลวร้ายสองสิ่งทีจำเป็นต้องเลือก บุคคลควรเลือกสิ่งทีเลวร้ายน้อยกว่า” โดยการเลือกเอามาตรการทีกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนน้อยทีสุดมาบัญญัติเป็นกฎหมาย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยว่า ในกรณีทีกำหนดมาตรการใดขึ้นมาแล้ว มาตรการนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลได้มากน้อยเพียงใดจะต้องพิจารณาจากหลักแห่งความจำเป็นว่าผลกระทบนั้นส่งผลทีเป็นความรุนแรงมากเกินไปหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลนั้นจะกระทบต่อความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างไร ซึ่งการใช้หลักแห่งความจำเป็นจะเกิดขึ้นเมื่อมีมาตรการทีกำหนดไว้ในกฎหมายให้เลือกพิจารณาตามหลักแห่งความเหมาะสม ฝ่ายผู้ใช้อำนาจหรือรัฐต้องเลือกมาตรการทีเมื่อนำมาใช้แล้ว

⁹ เกื้อ เจริญราษฎร์, “มโนทัศน์ว่าด้วยความสมควรแก่เหตุ : ศึกษาพัฒนาการของหลักกฎหมายและการปรับใช้ในศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนีและศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 3.

สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายตามหลักแห่งความเหมาะสมให้มากที่สุด โดยในขณะเดียวกันทางเลือกนั้นต้องกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด โดยหลักแห่งความจำเป็นจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากกฎหมายนั้นกำหนดเพียงมาตรการหรือทางเลือกเดียวเท่านั้น

(3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

การสร้างดุลยภาพระหว่างความเสียหายอันจะเกิดขึ้นกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับผลประโยชน์ของมหาชนอันพึงจะได้รับจากการปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรการหนึ่งมาตรการใดของฝ่ายปกครองซึ่งจะทำให้บรรลุเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย โดยกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างน้อยที่สุดและเกิดประโยชน์แห่งมหาชนมากที่สุด กล่าวคือ มาตรการต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน หากได้ปฏิบัติตามมาตรการนั้นแล้วยังเกิดผลประโยชน์กับมหาชนน้อยเกินกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเกิดความเสียหายแล้ว ในกรณีเช่นนี้ จะต้องไม่ใช้มาตรการนั้นบังคับใช้กับประชาชน หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบจึงมีจุดประสงค์ในการกำหนดมาตรการที่ผู้มีอำนาจอาศัยอำนาจตามกฎหมายซึ่งบังคับใช้ผู้อยู่ภายใต้อำนาจจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าโทษและถ้าก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์แล้ว ย่อมถือได้ว่ามาตรการนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น การเลือกใช้มาตรการใดที่ก่อโทษให้แก่ประชาชนหรือส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ แม้มาตรการนั้นจะเป็นมาตรการที่เมื่อนำมาใช้แล้วจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายตามหลักแห่งความเหมาะสมและเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายตามหลักแห่งความจำเป็นก็ตาม มาตรการดังกล่าวย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายและบังคับใช้ไม่ได้¹⁰

ดังนี้ การใช้อำนาจรัฐหรือบทบัญญัติกฎหมายใด รวมถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญย่อมต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3 ประการข้างต้น การใช้อำนาจของรัฐหรือข้อจำกัดในการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายใดขึ้นมาซึ่งจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องเป็นมาตรการที่สามารถดำเนินการให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยในขณะเดียวกันประโยชน์ของมหาชนก็ต้องคุ้มค่ากับความเสียหายที่จะตกแก่ปัจเจกชน

¹⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2566),

เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ซึ่งจะสมัครหรือผู้ซึ่งดำรงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิให้เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด กรณีจึงต้องพิจารณาว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วนหรือไม่ กล่าวคือ การกำหนดลักษณะต้องห้ามนี้มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการคัดเลือคุณสมบัติเบื้องต้นของบุคคลผู้ซึ่งสมควรที่จะปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อประโยชน์มหาชน โดยการเลือกมาตรการที่มีผลเป็นการลดทอนสิทธิของปัจเจกชนบางประการเพื่อความเหมาะสมของการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ

3. การกำหนดลักษณะต้องห้ามกรณี “เคยต้องคำพิพากษาของศาล” ในต่างประเทศ

บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องกำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้เคยต้องคำพิพากษาของศาลสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในต่างประเทศมีการระบุไว้ในกฎหมายโดยใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันกับประเทศไทย ซึ่งบางประเทศบัญญัติไว้ในกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญและบางประเทศบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรอง จากการศึกษาพบว่าในบางประเทศนั้นกำหนดหลักเกณฑ์ของข้อห้ามดังกล่าวไว้อย่างครอบคลุมและชัดเจนให้สามารถเข้าใจและตีความตรงตามตัวบทได้โดยไม่มีลักษณะเป็นการตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของบุคคลอย่างตลอดไป ดังต่อไปนี้

3.1 เครือรัฐออสเตรเลีย

รัฐธรรมนูญแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย หมวดรัฐสภา¹¹

รัฐธรรมนูญแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการตัดสิทธิบุคคลที่ไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งหรือให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในหมวดของรัฐสภาในบทการตัดสิทธิ (Disqualification) รัฐธรรมนูญแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย โดยวางหลักเกณฑ์ลักษณะต้องห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องคำพิพากษาไว้ว่า

¹¹ “Commonwealth of Australia Constitution Act (The Constitution)” Accessed April 5, 2025, <https://www.legislation.gov.au/C2004Q00685/latest/text>.

“มาตรา 44 (2) หากบุคคลใดถูกตัดสินว่ามีความผิดและถูกตัดสินจำคุก หรือถูกพิพากษาสำหรับความผิดที่มีโทษตามกฎหมายแห่งเครือจักรภพหรือของรัฐ โดยการจำคุกเป็นเวลาหนึ่งปีหรือนานกว่านั้นย่อมไม่สามารถสมัครรับเลือกหรือให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้”¹²

จากข้อกำหนดลักษณะต้องห้ามหรือการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อตัดสิทธิบุคคลซึ่งประสงค์สมัครรับเลือกตั้งเพื่อผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งเครือจักรภพออสเตรเลียนั้น มีประเด็นข้อสังเกตว่าถึงแม้การกำหนดหลักเกณฑ์ต้องห้ามไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลมาแล้วอันเป็นข้อกำหนดที่เหมือนกับข้อกำหนดลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ตาม แต่ความแตกต่างของรัฐธรรมนูญแห่งเครือจักรภพออสเตรเลียคือการกำหนดบทบัญญัติเพื่อตัดสิทธิอย่างชัดเจนเฉพาะกรณีสำหรับความผิดใดที่มีโทษภายใต้กฎหมายของเครือจักรภพหรือของรัฐเท่านั้น

3.2 สาธารณรัฐสิงคโปร์

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ หมวด 6 สถานิติบัญญัติ¹³

“มาตรา 45 บุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิก รัฐสภาถูกศาลในประเทศสิงคโปร์ หรือศาลในต่างประเทศพิพากษาว่ามีความผิดและให้ลงโทษจำคุก เป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่าหนึ่งปี หรือปรับไม่น้อยกว่า 2,00 ดอลลาร์ และยังไม่ได้รับการอภัยโทษ

เว้นแต่ ในกรณีที่ผู้ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดโดยศาลต่างประเทศ บุคคลนั้นจะถือว่าเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามหรือถูกตัดสิทธิในการแต่งตั้งเป็นสมาชิก ก็ต่อเมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดอย่างหนึ่งตามกฎหมายสิงคโปร์ด้วย ซึ่งหาก

¹² 44. Disqualification.

Any person who—

(ii.) Is attainted of treason, or has been convicted and is under sentence, or subject to be sentenced, for any offence punishable under the law of the Commonwealth or of a State by imprisonment for one year or longer

¹³ “Constitution of the Republic of Singapore” Accessed April 12, 2025, <https://www.eld.gov.sg/Resources/Constitution%20of%20the%20Republic%20of%20Singapore.pdf>.

การกระทำความผิดนั้นได้กระทำในสิงคโปร์ ก็ย่อมต้องได้รับโทษโดยศาลในสิงคโปร์
ด้วยเช่นกัน”¹⁴

อย่างไรก็ตาม การตัดสิทธิมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาในตำแหน่ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีประเด็นสังเกตว่า รัฐธรรมนูญ
สิงคโปร์ไม่ได้มุ่งให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลในลักษณะของการถูกตัดสิทธิอย่างถาวรตลอดไป โดยการ
กำหนดเงื่อนไขข้อยกเว้นในการพ้นจากการตัดสิทธิทางการเมืองในกรณีการต้องคำพิพากษาของศาล
ไว้ว่า “การถูกตัดสิทธิโดยลักษณะต้องห้ามของมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกล้วน ในกรณีของ
บุคคลตามข้อ (1)(e) อาจถูกเพิกถอนโดยประธานาธิบดี หรือในกรณีที่มิได้รับการเพิกถอน จะถือว่า
ผู้นั้นพ้นจากการถูกตัดสิทธิดังกล่าวภายในระยะเวลา 5 ปี นับจากวันที่บุคคลซึ่งถูกพิพากษามี
ความผิดตามที่ระบุในข้อ (1)(e) ได้รับการปล่อยตัวจากการควบคุมตัว หรือวันที่มีการลงโทษปรับแก่
บุคคลนั้นตามที่ระบุไว้ในข้อ (1)(e) แล้วแต่กรณี”¹⁵

¹⁴ Disqualifications for membership of Parliament

45.— (1) Subject to this Article, a person shall not be qualified to be a Member of Parliament who

(e) has been convicted of an offence by a court of law in Singapore or a foreign country
and sentenced to imprisonment for a term of not less than one year or to a fine of not less than
\$2,000 and has not received a free pardon:

Provided that where the conviction is by a court in a foreign country, the person shall not
be so disqualified unless the offence is also one which, had it been committed in Singapore, would
have been punishable by a court of law in Singapore;

¹⁵ 45 (2) The disqualification of a person under clause (1)(d) or (e) may be removed by the
President and shall, if not so removed, cease at the end of 5 years beginning from the date on which
the return mentioned in clause (1)(d) was required to be lodged or, as the case may be, the date on
which the person convicted as mentioned in clause (1)(e) was released from custody or the date on
which the fine mentioned in clause (1)(e) was imposed on such person; and a person shall not be
disqualified under clause (1)(f) by reason only of anything done by him before he became a citizen
of Singapore.

จากการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของการแต่งตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า สิงคโปร์มีการแยกบทบัญญัติกัน และมีความชัดเจนทางด้านเนื้อหาในตัวบทอย่างตรงตามลายลักษณ์ภายใต้การกำหนดให้บุคคลซึ่งถูกศาลในประเทศสิงคโปร์ หรือศาลในต่างประเทศพิพากษา โดยยังไม่ได้รับการอภัยโทษ ต้องห้ามมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา เว้นแต่ ในกรณีที่ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดโดยศาลต่างประเทศ เมื่อความผิดที่ได้กระทำนั้นเป็นความผิดอย่างหนึ่งตามกฎหมายสิงคโปร์ด้วย ซึ่งหากการกระทำความผิดนั้นได้กระทำในสิงคโปร์จึงต้องได้รับโทษโดยศาลในสิงคโปร์ ทั้งนี้ หากลักษณะต้องห้ามดังกล่าวได้รับการถูกเพิกถอน หรือเมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดแล้วให้พ้นจากการถูกตัดสิทธิได้ ถือว่าเป็นการกำหนดข้อห้ามที่มีความครอบคลุมและชัดเจนกับทางออกของการเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกับการรักษาสีทธิของบุคคล

4. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นเกี่ยวกับการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณี “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ตามมาตรา 98 (10)

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564¹⁶ กรณีการพิจารณาว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ตามมาตรา 98 (10) หมายความว่า เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดของต่างประเทศด้วยหรือไม่ โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้นำลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาในบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้เป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้อง ซึ่งจากข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการรู้เห็นเกี่ยวกับการนำเข้าซึ่งยาเสพติดอันเป็นการกระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลแขวงรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วให้เหตุผลว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และวรรคสอง วางหลักกฎหมายไว้ว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตาม

¹⁶ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6/2564.

รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่า อำนาจอธิปไตย คือ ความเด็ดขาดสมบูรณ์ไม่อยู่ในอาณัติหรืออยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยอื่น โดยอำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นการใช้อำนาจตุลาการอันเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตยย่อมไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจตุลาการของรัฐอื่น หลักการปกครองประเทศที่มีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ มีหลักการสำคัญคือการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นและไม่ถูกประเทศอื่นแทรกแซงกิจการภายในประเทศของตนโดยไม่มี การทำข้อตกลงหรือยินยอม ดังนั้น การบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ การตีความให้คำพิพากษาของศาลต่างประเทศมีสถานะทางกฎหมายเช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลไทยนั้นจึงไม่ สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวข้างต้น โดยหากตีความรัฐธรรมนูญคำว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ให้หมายความรวมถึงคำพิพากษาของศาลต่างประเทศด้วยนั้นจะทำให้มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมถึงคำพิพากษาอันถึงที่สุดในความผิดตามกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับอันจะทำให้ขอบเขต การยอมรับอำนาจศาลของรัฐอื่นขยายออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย ทั้งทำให้ไม่อาจกลั่นกรองหรือ ตรวจสอบความชอบด้วยหลักนิติธรรมของกระบวนการพิจารณาของศาลต่างประเทศและขัดต่อหลักการ ต่างตอบแทนซึ่งทั้งนี้จะส่งผลให้อำนาจอธิปไตยทางศาลของประเทศไทยถูกกระทบกระเทือนอย่างมี นัยสำคัญ

กล่าวโดยสรุป จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญกรณีมาตรา 98 (10) ซึ่งระบุว่า “ความผิดตามกฎหมาย” และ “ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ย่อมหมายถึงเฉพาะกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย และคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลแห่งราชอาณาจักรไทยเท่านั้น หากรัฐธรรมนูญต้องการจะให้ หมายความว่าครอบคลุมคำพิพากษาของศาลในรัฐอื่นจะต้องระบุให้ชัดเจน อีกทั้ง คำพิพากษาของศาล ต่างประเทศในคดีอาญาจะมีผลต่อการพิจารณาของศาลไทยในความผิดเดียวกันหรือไม่ ซึ่งในทาง ปฏิบัติศาลไทยจะถือว่าคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นเพียงพยานเอกสารเท่านั้น ไม่ได้ผูกพัน หรือบังคับให้ศาลไทยต้องยึดถือหรือปฏิบัติตามแต่อย่างใด เนื่องจากหลักอธิปไตยและความเป็น อิสระของรัฐแต่ละรัฐ การตรากฎหมายหรือกฎเพื่อใช้บังคับภายในประเทศโดยย่อมต้องอยู่ในขอบเขต การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น

ในประเด็นนี้ หากให้หมายถึงเคยต้องคำพิพากษาในประเทศไทยเพียงกรณีเดียว ย่อมทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายนี้ทำให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาในต่างประเทศมาแล้วกลับใช้สิทธิสมัครรับ

เลือกตั้งในประเทศไทย ถึงแม้ว่าเป็นการอิงตามหลักอำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรไทยก็ตามแต่ หากเราไม่สามารถเลียงกรณีดังกล่าวซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ โดยจะทำให้บทบัญญัตินี้ขาดความเป็นเอกภาพในการเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลผู้มีคุณสมบัติตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง อีกทั้ง ลักษณะความผิดบางประเภทซึ่งผู้กระทำผิดได้กระทำลงในต่างประเทศเป็นความผิดที่ได้บัญญัติเป็นความผิดไว้เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทย เช่น ความผิดต่อร่างกายหรือชีวิต ความผิดทางอาญา หรือความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งหากบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขเพื่อให้มีความชัดเจนและรัดกุมแล้ว อาจทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติอันจะเกิดข้อขัดแย้งว่าด้วยเรื่องของความชอบธรรม ดังนั้น หากการเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้หมายถึงเฉพาะคำพิพากษาของศาลไทยเท่านั้น โดยไม่รวมถึงกรณีการได้รับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศด้วย อาจทำให้บุคคลที่กระทำความผิดในต่างประเทศแล้วกลับมาใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยได้ เนื่องจากการเคยได้รับคำพิพากษาในต่างประเทศไม่ถือว่าเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันจะถูกตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 98 (10) ถือเป็นการใช้ประโยชน์จากช่องว่างทางกฎหมายนี้ โดยอาจส่งผลกระทบต่อมา คือผลของการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวไม่บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการรักษาเกียรติภูมิของสภาผู้แทนราษฎรและไม่มีมลทินแม้แต่บัดนี้

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2564¹⁷ ได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า หลักการสำคัญของบทบัญญัติมาตรา 98 (10) คือการยึดถือจากการที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดแล้วเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษ หรือได้รับการลงโทษหรือไม่ ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการล้างมลทินหรืออภัยโทษ การล้างมลทินเป็นเพียงการลบล้างโทษว่ามีเคยถูกลงโทษจำคุกในความผิดนั้นๆ เท่านั้น แต่พฤติกรรมการกระทำความผิดซึ่งศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งยังคงอยู่ จึงไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดและคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ามีการกระทำความผิดนั้น ส่วนการอภัยโทษเป็นการให้อภัยแก่ผู้ที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไป อันเป็นการลดโทษมิใช่การลบล้างความผิด กล่าวคือ เมื่อความผิดยังคงอยู่กรณีจึงต้องถือว่าผู้ซึ่งได้รับการล้างมลทินเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

¹⁷ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2564.

คำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยที่ 24/2564¹⁸ ให้ความเห็นเกี่ยวกับการล้างมลทิน โดยวินิจฉัยว่า กรณีจากข้อเท็จจริงของผู้ถูกร้องเมื่อศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาแล้ว ต่อมาภายหลังได้มีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539 ประกาศใช้ ทำให้ผู้ถูกร้องย่อมได้รับการล้างมลทินโทษตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งให้ถือว่าผู้ถูกร้องมิได้เคยถูกลงโทษจำคุกฐานฉ้อโกงในคดีนั้นมาก่อน จึงเข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ว่าไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน โดยศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่อาจใช้ดุลพินิจรอลงโทษตามมาตรา 56 นี้ให้แก่ผู้ถูกร้องได้ แต่การได้รับประโยชน์จากการล้างมลทินดังกล่าวไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดในคดีอาญาของศาลแขวงปทุมวันที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาได้

การที่ผู้ถูกร้องเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนหรือผู้ถูกร้องอาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ซึ่งได้กระทำการก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อน หรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับหรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกา พระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2539 โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ” หรืออาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พุทธศักราช 2550” ซึ่งบัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ซึ่งได้กระทำการก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2550 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น” ซึ่งเป็นเพียงการล้างโทษเท่านั้น แต่การกระทำความผิดตามคำพิพากษายังคงมีอยู่มิได้ถูกล้างมลทินไปด้วยแต่อย่างใด ทั้งนี้ แตกต่างจากกรณีตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีความผิดคดีต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่ 4 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2499 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

¹⁸ คำวินิจฉัยส่วนตนของนายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2564.

หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้นๆ” ซึ่งเป็น การล้างการกระทำความผิดตามคำพิพากษาด้วย

เช่นนี้ การล้างมลทินในประเทศไทยมีแนวความคิดมาจากหลักการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยถือว่าเป็นการไม่ยุติธรรมในการตัดสิทธิฐานะพลเมืองแก่บุคคลที่ได้ชดใช้การกระทำผิดของตนแล้ว หากบุคคลที่เคยกระทำความผิดโดยได้รับการลงโทษครบถ้วนและผ่านพ้นจากโทษนั้นมาแล้ว ในช่วงระยะเวลาที่พอสมควรแก่การกลับมาใช้สิทธิของตนได้อย่างสุจริต ซึ่งควรจะปฏิบัติเสมือนว่าผู้นั้นได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้วเพื่อให้สามารถกลับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคมนั้นได้ ตามหลักของแนวคิดที่ว่าโทษที่จะลงแก่บุคคลโดยอ้อมต้องมีวันสิ้นสุดโดยแท้จริง เมื่อมีการรับโทษแล้วเครื่องหมายหรือตราบาปที่เกิดจากการกระทำผิดก็ควรถูกลบล้างไปด้วย

ดังนั้น บุคคลซึ่งเคยได้รับโทษและพ้นโทษแล้วต่อมาได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายล้างมลทินย่อมถือเป็นผู้ที่บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามนัยของมาตรา 98 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีนี้จึงมีประเด็นว่า เมื่อบุคคลได้สิทธิในฐานะพลเมืองกลับคืนโดยได้รับการล้างมลทิน แต่ไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการสมัครรับเลือกตั้งหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งถือเป็นเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองไว้ ถือเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้นหรือไม่ ประกอบกับเจตนารมณ์ของการกำหนดลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเพื่อให้บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของประชาชนมีภาระหน้าที่อันจะต้องซื่อสัตย์สุจริตตลอดทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและเป็นที่ไว้วางใจแก่ประชาชน

5. บทวิเคราะห์

เมื่อผู้ซึ่งจะดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นบุคคลสาธารณะทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนในการตรากฎหมายและเป็นผู้ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการใช้อำนาจทางการเมืองทำให้ต้องเป็นบุคคลที่จะต้องมีความรับผิดชอบที่มากกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติและคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับและเป็นที่เชื่อถือของ

สาธารณชน โดยในบทวิเคราะห์นี้จะการศึกษาประเด็นปัญหาความมีประสิทธิภาพของบทบัญญัติ มาตรา 98 (10) โดยเปรียบเทียบกับบทบัญญัติอื่นในลักษณะต้องห้ามอย่างเดียวกันและบทบัญญัติ ทางกฎหมายของต่างประเทศว่าด้วยเรื่องลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับ กรณีการต้องคำพิพากษาของศาลเพื่อนำไปสู่การพิเคราะห์เกี่ยวกับการเสริมสร้างให้การบังคับใช้ ข้อกำหนดลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 98 ในกรณีต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้น เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างมากที่สุด โดยการสรุปประเด็นปัญหาและข้อสังเกตที่ได้จาก การศึกษา โดยพิจารณาได้ดังนี้

5.1 ความชัดเจนและความครอบคลุมทางด้านเนื้อหา

การนำเหตุของการเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดมากำหนดให้เป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 98 (10) นี้ ก่อให้เกิดประเด็น ปัญหาการตีความไปได้หลายนัยอันอาจกระทบต่อหลักอำนาจอธิปไตยของศาลไทย ซึ่งมีข้อสังเกตว่า หากการเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามที่บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ หมายถึงการเคยต้องคำพิพากษาขอศาลในราชอาณาจักรไทยเท่านั้นเพื่อป้องกันมิให้ขอบเขตการ ยอมรับอำนาจศาลของรัฐอื่นขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่อาจถ่วงถ่วง หรือตรวจสอบความชอบ ด้วยหลักนิติธรรมของกระบวนการของศาลต่างประเทศอื่นจะทำให้อำนาจอธิปไตยทางศาลของ ประเทศไทยถูกกระทบกระเทือน กล่าวได้ว่า การตัดสิทธิของผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย ตามฐานความผิดซึ่งกำหนดไว้ในบทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้น โดยการถ่วงถ่วงคุณสมบัติเบื้องต้น ก่อนวันรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของมาตรา 98 (10) ที่ป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือใน ความสุจริตหรือผู้ที่เคยกระทำความผิดอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรง ตำแหน่งทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ซึ่งถูกห้ามตามบทกฎหมาย นี้ได้ หากเกิดกรณีการกระทำความผิดเดียวกันในต่างประเทศเกิดผลที่แตกต่างกันการกระทำ ความผิดในประเทศไทย

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 276/2525¹⁹ วางหลักเกณฑ์ไว้โดยสรุปได้ว่า เมื่อได้พิจารณามาตรา 96 (5) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ที่บัญญัติว่า บุคคลซึ่งเคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขบด้วยกฎหมายให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทให้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้ว เห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวมิได้ระบุว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขบด้วย กฎหมายให้จำคุก เป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำคุกของศาลในประเทศใด และบุคคลดังกล่าวเป็น บุคคลต้องห้ามมิให้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม หากต้องห้ามเฉพาะการกระทำผิดในประเทศไทยโดยไม่รวมการกระทำผิดในต่างประเทศจะทำให้เกิดการลักลั่นไม่เป็นธรรม ไม่สมเหตุสมผลกัน ยกตัวอย่างในกรณีเช่น เมื่อกระทำความผิดอย่างเดียวกันโดยมีโทษอย่างเดียวกัน หากกระทำผิดในประเทศไทยถือเป็นบุคคลต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญทันที ในทางกลับกันหากเป็นการกระทำผิดในต่างประเทศไม่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ

ในประเด็นนี้ เป็นการพิจารณาถึงความยุติธรรมระหว่างผู้ที่กระทำความผิดในต่างประเทศ แต่สามารถกลับมาใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญกับผู้กระทำความผิดในประเทศไทยซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กับเจตนารมณ์ของการกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดโดยเป็นการถ่วงดุลเพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีคุณภาพเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม จึงเป็นประเด็นสังเกตว่าการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติมาตราดังกล่าวไว้เช่นนั้นแล้ว ย่อมทำให้ไม่อาจตีความไปให้ครอบคลุมถึง “การเคยต้องคำพิพากษาในต่างประเทศได้”

เราจึงต้องยอมรับผลว่า อาจเกิดกรณีบุคคลที่มีมลทินเข้ามาดำรงตำแหน่งนี้ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ไม่ต้องการให้ผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในการเมืองมีมลทินแม้แต่น้อย ไม่สมเหตุสมผลกัน หากแต่รัฐธรรมนูญควรเลือกกำหนดไว้อย่างชัดเจนเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งเครือรัฐออสเตรเลียที่กำหนดไว้โดยเฉพาะกรณีความผิดและถูกตัดสินจำคุกหรือถูกพิพากษาสำหรับความผิดที่มีโทษตามกฎหมายแห่งเครือจักรภพหรือของรัฐ และในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ซึ่งมีการแยกความชัดเจนทางด้านเนื้อหาในข้อหาให้บุคคลซึ่ง

¹⁹ ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 276/2525 เรื่อง หากบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ปัญหาการตีความมาตรา 96 (5) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย).

ถูกศาลในประเทศสิงคโปร์ หรือศาลในต่างประเทศพิพากษา โดยยังไม่ได้รับการอภัยโทษ ต้องห้ามมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา เว้นแต่ ในกรณีที่ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดโดยศาลต่างประเทศ เมื่อความผิดที่ได้กระทำนั้นเป็นความผิดอย่างหนึ่งตามกฎหมายสิงคโปร์ด้วย ซึ่งหากการกระทำความผิดนั้นได้กระทำในสิงคโปร์จึงต้องได้รับโทษโดยศาลในสิงคโปร์ กำหนดการลักษณะต้องห้ามถูกตัดสิทธิมิให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าบุคคลที่ถูกตัดสิทธิคือบุคคลที่ได้คำพิพากษาของศาลในสิงคโปร์และศาลของต่างประเทศ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสิงคโปร์ ดังนั้น เห็นสมควรว่า ด้วยบทบัญญัติมาตรา 98 (10) มีความจำเป็นอย่างมากในการเพื่อป้องกันมิให้ผู้ซึ่งขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะ ใช้ผลประโยชน์จากประเด็นนี้เข้ามาใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากแต่ควรได้รับการแก้ไขเนื้อหาข้อกำหนดเป็นอย่างอื่นเพิ่มเติม

5.2 ความไม่ได้สัดส่วนระหว่างการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของบุคคลกับการกำหนดข้อห้ามมิให้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด

ประเด็นการกำหนดความผิดกับบทลงโทษให้ถูกตัดสิทธิอย่างไม่มีกำหนด

เมื่อสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านสิทธิทางการเมืองที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองแก่ประชาชน การลดทอนสิทธิโดยการจำกัดสิทธิในขอบเขตมาน้อยเพียงใดอันจะถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมต้องขึ้นอยู่กับความสำคัญของประโยชน์ในเรื่องนั้นว่าไม่มีมาตรการอื่นใดที่ดีกว่าการลดหรือจำกัดสิทธินั้นลงเพื่อให้สิทธิหนึ่งนั้นได้รับการคุ้มครองหรือบรรลู่วัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายนั้นๆ และต้องอยู่ภายใต้ของหลักแห่งความได้สัดส่วนโดยมีความเหมาะสม มีความจำเป็น และสมเหตุสมผล คำนึงถึงดุลยภาพระหว่างประโยชน์ของปัจเจกชนที่สูญเสียไปกับผลประโยชน์ของมหาชนที่จะได้รับว่ามีความได้สัดส่วนกันหรือไม่ รัฐธรรมนูญจึงกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องขอบเขตของเงื่อนไขในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้ในมาตรา 26 โดยเน้นหลักการว่า การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นไว้ด้วย ซึ่งการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติกำหนดลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งถือเป็นการจำกัดสิทธิโดยตรงจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วเช่นกัน หมายความว่า ทุกคน

ไม่สามารถเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ หากแต่สำหรับบางคนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือการใช้สิทธิทางการเมืองอย่างหนึ่งตามหลักสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่พึงมี จึงต้องพิจารณาว่าบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้าม กรณี “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” เป็นการจำกัดสิทธิที่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วนภายใต้เงื่อนไขสำคัญ โดยให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุดมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่พึงได้รับมากที่สุด และในขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายของบทกฎหมายนั้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การที่บทบัญญัติของมาตรา 98 (10) กำหนดฐานความผิดอันจะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้ในบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งมีลักษณะที่กว้างขวางเพื่อตัดสิทธิของบุคคลตามข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันโดยกำหนดฐานความผิดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมีก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) ได้ให้คำกล่าวไว้ว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง” เพื่อสะท้อนเจตนารมณ์ของคณะผู้ร่างที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดได้เป็นกลไกหลักในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอันถือเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ ส่งผลให้การกำหนดฐานความผิดในมาตราดังกล่าวมีลักษณะของการกระทำความผิดทุจริตต่อชาติโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้มีอำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงความไม่ได้สัดส่วนของการลงโทษ โดยพิจารณาถึงผลร้ายของการกระทำผิดในการฝ่าฝืนกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น การกระทำความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ จะเห็นได้ว่า เมื่อเทียบกับโทษที่กำหนดไว้มีความรุนแรงเกินไปในความผิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริตซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความผิดอาญาร้ายแรงในลักษณะอื่น ไม่สมเหตุสมผลระหว่างการกระทำผิดกับโทษที่ต้องได้รับคือถูกห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป การกำหนดความผิดที่เลือกกำหนดกฎหมายที่มีโทษหนักและเบาแตกต่างกันอย่างมากโดยมีลักษณะกว้างเมื่อเทียบกับความผิดตามมาตราอื่น

กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 98 (10) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการลดทอนสิทธิทางการเมือง โดยการ “ตัดสิทธิ” มิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้มุ่งถึงการจำกัดสิทธิทางการเมืองของบุคคลแต่เป็นการ “ตัดสิทธิ” ทางการเมืองของบุคคลโดยไม่ได้กำหนด

กรอบระยะเวลาของการถูกตัดสิทธินั้น ขัดแย้งเงื่อนไขของหลักแห่งความได้สัดส่วนระหว่างความผิดที่เคยกระทำการกับการถูกตัดสิทธิทางการเมืองอย่างตลอดไป เมื่อเทียบกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 98 (7) ซึ่งอาจรวมถึงความผิดต่อชีวิตและร่างกายด้วย แต่กลับตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาเพียงแค่ 10 ปี อีกทั้ง ในความผิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริตตามมาตรา 98 (10) กับการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดไปเปรียบเทียบกับผู้มีลักษณะต้องห้ามในการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 98 (7) ซึ่งไม่มีความสมเหตุสมผลและสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมระหว่างบทบัญญัติสองมาตราดังกล่าวและควมได้สัดส่วนในการตัดสิทธิตามมาตรา 98 (10)

ในประเด็นนี้ สามารถวิเคราะห์และสรุปโดยมีความเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติลักษณะต้องห้ามโดยมิให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการ "เคย" กระทำความผิดซึ่งหมายถึงเป็นการกระทำความผิดในอดีตซึ่งแบ่งออกเป็นกรณีการที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วว่ามีความผิดและได้รับโทษจริงจนครบโทษ เช่น การได้รับโทษจำคุก กับกรณีศาลพิพากษามีความผิดและได้กำหนดโทษที่แล้วแต่ยังให้รอการลงโทษไว้ก่อน โดยการกระทำความผิดตามกำหนดในมาตรา 98 (10) ซึ่งระบุเพียงชื่อกฎหมายและระบุทั้งชื่อกฎหมายและฐานความผิดของบทกฎหมายแตกต่างกันไป อาจเป็นเพียงการกำหนดเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยให้มีความน่าเชื่อถือ ตลอดจนเพื่อสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อผู้แทนในการป้องกันมิให้เกิดการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ดังนั้น หากในระหว่างสิ่งที่เลวร้ายสองสิ่งที่จำเป็นต้องเลือกคือการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิตตามบทบัญญัติข้างต้น กับเลือกสิ่งที่เลวร้ายน้อยกว่าโดยการใช้มาตรการจำกัดสิทธิมิให้ใช้สิทธิทางการเมืองภายในระยะเวลาที่เหมาะสมตามเงื่อนไขขององค์ประกอบของความเหมาะสมและความจำเป็นอันเป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วน อาจเป็นการเพิ่มโอกาสในการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรเลือก จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าบทบัญญัติมาตรา 98 (10) มีลักษณะเป็นการตัดสิทธิตลอดชีวิตของบุคคล เพิ่มภาระมากเกินไป ไม่มีความได้สัดส่วนหรือพอเหมาะพอควรแก่กรณี

ประเด็นข้อสังเกตผลของการถือเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดกับผลกระทบต่อสิทธิในการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อพิจารณาเงื่อนไขของการได้รับการล้างมลทิน การอภัยโทษ หรือการนิรโทษกรรมที่แตกต่างกัน โดยการล้างมลทินเป็นลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาครบถ้วนและพ้นโทษแล้ว มีผลทางกฎหมายเท่ากับบุคคลนั้นไม่เคยได้รับโทษมาก่อนแต่การกระทำความผิดยังคงอยู่ ส่วนการอภัยโทษเป็นการให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษซึ่งกำลังรับโทษอยู่ในขณะนั้นให้ไม่ต้องรับโทษต่อไป โดยอาจจะได้รับการยกโทษให้ทั้งหมด หรือลดหย่อนผ่อนโทษให้บางส่วน แม้ได้รับอภัยโทษแล้วยังถือว่าประวัติการถูกลงโทษยังคงมีอยู่ ซึ่งการอภัยโทษเป็นการยกโทษตามคำพิพากษาให้ไม่ต้องรับโทษอีก และการนิรโทษกรรมเป็นการกำหนดให้สิ่งที่เป็นความผิดไม่เป็นความผิดอีกต่อไปโดยการออกกฎหมายเพื่อลบล้างการกระทำความผิดและโทษในทางอาญาของบุคคลที่ถูกตัดสินให้มีความผิดให้กลับสู่ฐานะของผู้บริสุทธิ์และพ้นความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิงถือเสมือนหนึ่งว่าไม่เคยต้องโทษนั้น ทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือในทางแพ่ง กล่าวคือ ไม่เป็นการลบล้างข้อเท็จจริงว่าได้กระทำความผิด หากแต่เพียงลบล้างองค์ประกอบของกฎหมายทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบเท่านั้น

ถึงแม้ว่าเงื่อนไขของการได้รับการล้างมลทิน การอภัยโทษ และการนิรโทษกรรมจะถูกรวบรวมหลักการเพื่อให้ได้รับการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ล้วนเกิดผลอย่างเดียวกัน คือ “การถือเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” อันจะถือเป็นบุคคลผู้มียุติธรรมต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในประเด็นดังกล่าวมีความเห็นว่างค์ประกอบอันเป็นเงื่อนไขที่แตกต่างกันของการล้างมลทิน การอภัยโทษ หรือการนิรโทษกรรมนั้นไม่ควรเกิดผลที่เหมือนกัน ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในด้านสิทธิทางการเมืองซึ่งการถือเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะอำนาจของปัจเจกบุคคลในการใช้ยื่นอำนาจรัฐ (Status negativus) ซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิในเชิงป้องกัน หรือแดนแห่งเสรีภาพที่ไม่ให้รัฐกระทำการใดที่เป็นการล่วงล้ำในแดนดังกล่าวเกินไป ดังนั้น รัฐจึงต้องงดเว้นการกระทำอันมีผลเป็นการกระทบต่อแดนแห่งเสรีภาพของบุคคล²⁰ ด้วยเหตุผลว่า หากผู้ได้รับการล้างมลทินอยู่ในความหมายของผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดอันต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่มีผลสอดคล้อง

²⁰ ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565, 50.

กับการคืนสิทธิของผู้นั้นให้กลับสู่สังคมโดยเอาการกระทำความผิดในอดีตซึ่งได้รับการลงโทษครบถ้วนและพ้นจากโทษอันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนของตนมาแล้วอันจะเป็นการไม่ยุติธรรมที่มลทินหรือตราบาปซึ่งเกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษจะยังคงติดตัวผู้กระทำอยู่ ทั้งที่ผู้กระทำความผิดได้พ้นโทษเนื่องจากการล้างมลทินแล้ว ซึ่งเมื่อได้รับโทษแล้วควรที่จะได้รับการปลดเปลื้องมลทินหรือตราบาปใดๆ อันเกิดจากการกระทำความผิด หรือการลงโทษทั้งปวง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ของผู้นั้นสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากการได้รับการล้างมลทินคือการที่ได้สำนึกและรับโทษจากการกระทำของตนมาจนพ้นโทษแล้วไม่สมควรนำเหตุของการเคยต้องคำพิพากษามาห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งอีก โดยไม่ควรถือว่าผู้ที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติการล้างมลทินฯ เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วางบรรทัดฐานโดยการกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลที่ “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” ในความผิดตามมาตรา 98 (10) ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดฐานความผิดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมีภายใต้มีหลักการสำคัญ คือ ยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้นหรือไม่เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไรและจะถูกลงโทษหรือไม่ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ถูบบัญญัติขึ้นใหม่มีเนื้อหาที่แตกต่างกับบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “กรณีเคยคำพิพากษาศาล” กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับก่อนโดยการบัญญัติเพิ่มเติมว่าการกระทำความผิดในลักษณะใดถูกต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและไม่นำเอาข้อกำหนดระยะเวลาแห่งการถูกตัดสิทธิมาบัญญัติไว้ โดยในแง่ความจำเป็นและความเหมาะสมในการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวขึ้นมาเพื่อเป็นการกั้นกรองบุคคลผู้ซึ่งสมควรที่จะปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อประโยชน์มหาชน โดยการเลือกมาตรการที่มีผลเป็นการตัดสิทธิของบุคคลบางประการเพื่อความเหมาะสมของการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ แต่ในด้าน

เนื้อหาการกำหนดฐานความผิดอันจะทำให้ผู้นั้นเสียสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิทางการเมืองไว้ในบทบัญญัติดังกล่าวนั้น พบว่าบทบัญญัติมีความบกพร่องทางด้านเนื้อหาที่มีความรุนแรงเกินไปไม่ได้สัดส่วนระหว่างการลงโทษโดยใช้มาตรการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับความผิดที่เคยกระทำโดยได้ผ่านพ้นการลงโทษมาแล้ว โดยมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองของบุคคลเกินความจำเป็นไม่สอดคล้องกับหลักแห่งความได้สัดส่วนหรือพอสมควรแก่เหตุ ตลอดจนปัญหาความไม่ชัดเจนของตัวบทซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการลักลั่นไม่เป็นไปตามความชอบธรรมได้

กรณีจึงต้องพิจารณาให้เป็นตามหลักแห่งความได้สัดส่วนที่พอสมควรระหว่างพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำกับโทษที่จะได้รับ หรือผู้ที่ได้รับโอกาสกลับสู่สังคมซึ่งผ่านการได้รับโทษและพ้นโทษมาแล้วแต่ถูกตัดสิทธิอย่างไม่มีกำหนด เมื่อเทียบกับต่างประเทศซึ่งมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิภายในกรอบระยะเวลา หรือกำหนดอย่างชัดเจนให้ทุกความผิดตามกฎหมายภายในรัฐนั้นเป็นบทตัดสิทธิทางการเมืองด้วย ดังนั้น เมื่อบทบัญญัติมาตรา 98 (10) ไม่สอดคล้องกับหลักแห่งความได้สัดส่วนอันมีจุดประสงค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าโทษ ทำให้บทบัญญัติดังกล่าวขาดความเป็นเอกภาพกับบทบัญญัติอื่นในเรื่องอย่างเดียวกัน เห็นสมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง

6.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นมีความชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้มาตรา 98 (10) สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ในการรักษาสมดุลระหว่างการป้องกันมิให้กระทบต่อความชอบธรรม และความได้สัดส่วนของบทบัญญัตินี้กับการตัดสิทธิทางการเมืองของบุคคลกับภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจของมหาชนในอันที่จะได้ผู้แทนที่ไม่มีมลทินมัวหมองเข้ามาปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ จึงขอเสนอแนวทางบางประการไว้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการกำหนดเงื่อนไขในลักษณะดังต่อไปนี้

ประเด็นความชัดเจนและครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิตามหลักแห่งความได้สัดส่วน โดยการปรับเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในบทบัญญัติมาตรา 98 (10) “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้จำคุก หรือได้รับโทษจำคุก หรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของศาลภายในประเทศไทย หรือในต่างประเทศในความผิดที่ถือเป็นความผิดตามกฎหมายไทยด้วย ยังไม่ถึงสิบปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง โดยไม่รวมถึงเหตุผลโทษ เหตุบรรเทาโทษ หรือรอการลงโทษในระหว่างที่คดียังไม่เป็นอัน

ที่สุด เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยกเว้นการกระทำความผิดอันเป็นความผิดทางอาญาร้ายแรงจะภูมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเลย”

โดยในส่วนของฐานความผิดอาจแยกออกเป็นอีกหนึ่งมาตราคือ “(10/1) ความผิดในลักษณะดังต่อไปนี้ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การกระทำอันถือว่าเป็นความผิดและมีโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาเสพติด พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือการกระทำความผิดที่มีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา”

ทั้งนี้ เพื่อมิให้บทบัญญัติมาตรา 98 (10) ต้องเผชิญกับการพิจารณาระหว่างข้อพิพาททางการเมืองกับความยุติธรรมอันเกี่ยวข้องกับหลักอำนาจอธิปไตยในการบังคับตามคำพิพากษาต่างประเทศด้วยการกำหนดอย่างชัดเจนให้เกิดความยุติธรรมระหว่างผู้ที่กระทำความผิดในต่างประเทศแต่สามารถกลับมาใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญกับผู้กระทำความผิดในประเทศไทยซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หากให้หมายถึงเคตต้องคำพิพากษาในประเทศไทยเพียงกรณีเดียว ย่อมทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายนี้ทำให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาในต่างประเทศมาแล้วกลับใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งในประเทศไทย ถึงแม้ว่าเป็นการอิงตามหลักอำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรไทยก็ตามแต่หากเราไม่สามารถเลี่ยงกรณีดังกล่าวซึ่งอาจเกิดขึ้นได้

และประเด็นข้อสังเกตกรณีการได้รับการล้างมลทินของผู้ซึ่งกระทำความผิดโดยได้รับโทษและพ้นจากโทษมาแล้ว ถึงแม้ว่าด้วยหลักการและข้อเท็จจริงเรายังคงรับทราบอยู่ตลอดว่าการเคยกระทำความผิดของเขายังมีอยู่ตลอด แต่ไม่ควรนำเหตุดังกล่าวมาเป็นตราบาของบุคคลนั้นมากจนเกินไปตามแนวความคิดมาจากหลักการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด โดยถือว่าเป็นการไม่ยุติธรรมในการตัดสิทธิบุคคลที่ได้ขอใช้การกระทำความผิดของตนแล้วซึ่งไม่ควรนำมาเป็นเหตุเพื่อใช้ตัดสิทธิทางการเมืองดังกล่าวได้อีก ประกอบกับการได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ มักถูกตรวขึ้นเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญของประเทศเท่านั้นหากบุคคลที่เคยกระทำความผิดโดยได้รับการลงโทษครบถ้วนและผ่านพ้นจากโทษนั้นมาแล้วในช่วงระยะเวลาที่พอสมควรแก่การกลับมาใช้สิทธิของตนได้อย่างสุจริต ควรจะได้รับการปฏิบัติเสมือนว่าผู้นั้นได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้วเพื่อให้สามารถกลับเข้า

มาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคมนั้นได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวมีข้อเสนอแนะโดยอาจกำหนดเพิ่มเติม “หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ให้ผู้นั้น หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีมลทินมัวหมอง โดยมีให้ถือว่าเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาของศาลตามลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญโดยสามารถใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

References

- “Constitution of the Federal Republic of Germany.” Accessed March 9, 2025.
<https://www.bmi.bund.de/EN/topics/constitution/constitutional-issues/constitutional-issues-node.html>.
- “Commonwealth of Australia Constitution Act (The Constitution).” Accessed April 5, 2025. <https://www.legislation.gov.au/C2004Q00685/latest/text>.
- “Electoral Code - Title II: Special Provisions for the Election of Members of Parliament (Articles LO119 to L190).” Accessed April 6, 2025.
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070239/LEGISC-TA000006148465/#LEGISCTA000006148465.
- “Constitution of the Republic of Singapore.” Accessed April 12, 2025.
<https://www.eld.gov.sg/Resources/Constitution%20of%20the%20Republic%20of%20Singapore.pdf>.
- “German Criminal Code (Strafgesetzbuch - StGB).” Accessed March 26, 2025.
https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html.
- “The Basic Law (*Grundgesetz*).” Accessed March 15, 2025.
<https://www.bamf.de/EN/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnehmende/ErsteOrientierung/UnserGrundgesetz/unser-grundgesetz-node.html>.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2566.
- เกื้อ เจริญราษฎร์. “มโนทัศน์ว่าด้วยความสมควรแก่เหตุ: ศึกษาพัฒนาการของหลักกฎหมายและการปรับใช้ในศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).
- ศรีฐา ดาราส. “ปัญหาการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศึกษาเฉพาะกรณีการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนสาธารณะ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548).

- จุฬารัตน์ ยะปะนัน. “นิรโทษกรรม พระราชทานอภัยโทษ และการล้างมลทิน.” สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2568. https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/12know/K27_jun_3_2.pdf.
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2565.
- ธนิดา สุขช่วย. “หลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ: ศึกษากรณีข้อห้ามสมาชิกวุฒิสภาเข้าเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ต้องห้าม” (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).
- วิชช์ จีระแพทย์. “สิทธิมนุษยชน vs สิทธิพลเมือง,” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* (2546): 134-135. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2568. <https://elibrary.constitutionalcourt.or.th/multim/jindex/5-13/Image/5-13-134.pdf>.
- วิวรรณ ดำรงกุลนันท์. “หลักเกณฑ์ใหม่ในการรอกการกำหนดโทษและรอกการลงโทษ” *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์* 6, ฉ.2 (2560).
- ศิรสา พูลสนอง. “การล้างมลทินในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543).
- สมยศ เชื้อไทย. *ทฤษฎีกฎหมายนิติปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. *รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี 2564 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2564.
- หยุด แสงอุทัย. *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 21. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.